

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. sausio 12 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Direktyva 93/13/EEB – Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – 4 straipsnio 2 dalis – Sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas – Pagrindinį sutarties dalyką sudarančių sąlygų neįtraukimas – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą – 6 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo įgaliojimai, kai tam tikra sąlyga kvalifikuojama kaip „nesąžininga““

Byloje C-395/21

dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. birželio 28 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

D.V.

prieš

M.A.

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kuriį sudaro kolegijos pirmininkas C. Lycourgos, teisėjai L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin ir O. Spineanu-Matei (pranešėja),

generalinis advokatas M. Szpunar,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- D.V., atstovaujamos advokatės A. Kakoškinos,
- Lietuvos vyriausybės, atstovaujamos K. Dieninio, S. Grigonio ir V Kazlauskaitės-Švenčionienės,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J Möller, U. Bartl ir M. Hellmann,

* Proceso kalba: lietuvių.

– Europos Komisijos, atstovaujamos J. Jokubauskaitės ir N. Ruiz García,
susipažinęs su 2022 m. rugsėjo 22 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288), iš dalies pakeistos 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES (OL L 304, 2011, p. 64) (toliau – Direktyva 93/13), 3 straipsnio 1 dalies, 4 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant advokatės D.V. ir jos kliento M.A. ginčą.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:
„Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“
- 4 Šios direktyvos 4 straipsnyje nustatyta:
„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].
2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“
- 5 Šios direktyvos 5 straipsnyje nustatyta:
„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. <...>“

6 Tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

7 Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

8 Šios direktyvos 8 straipsnyje numatyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias [SESV] atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

Lietuvos teisė

Civilinis kodeksas

9 Pagrindinei bylai taikomos redakcijos 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo Nr. VIII-1864 (Žin., 2000, Nr. 74-2262, toliau – Civilinis kodeksas) 6.228⁴ straipsniu „Vartojimo sutarčių nesąžiningos sąlygos“ į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 93/13. Šiame straipsnyje numatyta:

„<...>

2. Nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai.

<...>

6. Bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai. Šio reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis.

7. Vartojimo sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštos aiškiai ir suprantamai.

8. Kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.“

Advokatūros įstatymas Nr. IX-2066

- 10 2004 m. kovo 18 d. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo Nr. IX-2066 (Žin., 2004, Nr. 50-1632) 50 straipsnyje „Apmokėjimas už advokato teikiamas teisines paslaugas“ nustatyta:

„1. Advokatui už pagal sutartį teikiamas teisines paslaugas klientai moka šalių sutartą užmokestį.

<...>

3. Nustatant advokato užmokesčio už teisines paslaugas dydį, turi būti atsižvelgta į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes.“

2004 m. balandžio 2 d. įsakymas

- 11 2004 m. balandžio 2 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 54-1845; akto redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d., toliau – 2004 m. balandžio 2 d. įsakymas) patvirtintos rekomendacijos dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio. Šias rekomendacijas 2004 m. kovo 26 d. patvirtino Lietuvos advokatų taryba ir jos yra pagrindas taikyti Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų nustatymą.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 12 2018 m. balandžio 11 d.–rugpjūčio 29 d. laikotarpiu M.A., kaip vartotojas, su advokate D.V. sudarė penkias atlygintinių teisiųjų paslaugų teikimo sutartis: 2018 m. balandžio 11 d. sudarytos dvi sutartys dėl atstovavimo civilinėse bylose atitinkamai dėl turto pripažinimo bendra nuosavybe ir dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo tvarkos ir išlaikymo dydžio nustatymo; 2018 m. balandžio 12 d. ir 2018 m. gegužės 8 d. sudarytos dvi sutartys dėl atstovavimo M.A. Kauno apskrities vyriausiajame policijos komisarijate ir Kauno apygardos prokuratūroje ir 2018 m. rugpjūčio 29 d. sutartimi sutarta, kad ji gins M.A. interesus santuokos nutraukimo byloje.
- 13 Visų šių sutarčių 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad advokatas įsipareigoja teikti teisines konsultacijas žodžiu ir (ar) raštu, rengti teisiųjų dokumentų projektus, atlikti dokumentų teisines ekspertizes, atstovauti klientui įvairiose institucijose, atlikdamas su tuo susijusius veiksmus.
- 14 Kiekvienoje šioje sutartyje buvo įtvirtinta, kad advokato honoraro dydis yra 100 eurų „už kiekvieną klientui teikiamos konsultacijos ar teisiųjų paslaugų teikimo valandą“ (toliau – sąlyga dėl kainos). Sutartyse buvo numatyta, kad „nurodyto honoraro dalis sumokama iš karto advokatui pateikus sąskaitą už teisines paslaugas, atsižvelgiant į suteiktų konsultacijų ar teisiųjų paslaugų teikimo valandas“ (toliau – sąlyga dėl apmokėjimo tvarkos).
- 15 M.A. sumokėjo užmokesčio avansines įmokas, iš viso 5 600 eurų.
- 16 D.V. teikė teisines paslaugas 2018 m. balandžio–gruodžio mėn. ir 2019 m. sausio–kovo mėn., sąskaitas už visas suteiktas paslaugas pateikė 2019 m. kovo 21 d. ir 26 d.

- 17 Negavusi viso pareikalauto užmokesčio, 2019 m. balandžio 10 d. D.V. pateikė ieškinį Kauno apylinkės teismui, prašydama priteisti iš M.A. 9 900 eurų skolą už suteiktas teisines paslaugas ir 194,30 euro išlaidų, patirtų vykdant sutartis, atlyginimo, taikant 5 % metines palūkanas už priteistą pinigų sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
- 18 2020 m. kovo 5 d. sprendimu šis teismas iš dalies patenkino D.V. prašymą. Jo vertinimu, pagal visas sudarytas sutartis buvo suteikta teisinių paslaugų už 12 900 eurų. Vis dėlto jis nusprendė, kad visų penkių sutarčių sąlygos dėl kainos buvo nesąžiningos, ir per pusę sumažino reikalaujamo užmokesčio dydį, t. y. buvo galima reikalauti 6 450 eurų. Atsižvelgdamas į M.A. jau sumokėtą sumą, Kauno apylinkės teismas iš jo priteisė 1 044,33 euro ir šiai sumai taikomas 5 % metines palūkanas, skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo įvykdymo, taip pat 12 eurų bylinėjimosi išlaidų. D.V. buvo nurodyta padengti M.A. 360 eurų dydžio bylinėjimosi išlaidas.
- 19 2020 m. balandžio 30 d. D.V. pateikė apeliacinį skundą, šis 2020 m. birželio 15 d. Kauno apygardos teismo nutartimi buvo atmestas.
- 20 2020 m. rugsėjo 10 d. D.V. dėl šios nutarties pateikė kasacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui – Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.
- 21 Šiam teismui iš esmės kyla du probleminiai klausimai: pirma, dėl pagrindinių teisinių paslaugų teikimo sutarčių dalyką sudarančioms sąlygoms taikomo skaidrumo reikalavimo ir, antra, dėl pasekmių pripažinus sąlygą, kurioje nustatyta šių paslaugų kaina, nesąžininga.
- 22 Dėl pirmojo probleminio klausimo šis teismas nagrinėja, pirma, ar teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kuri nebuvo atskirai aptarta ir kuri susijusi su šių paslaugų kaina ir jos apskaičiavimo tvarka, kaip antai sąlyga dėl kainos, patenka į Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies taikymo sritį.
- 23 Manydamas, kad taip yra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, antra, dėl skaidrumo reikalavimo, kurį turi atitikti pagrindinių sutarties dalyką sudaranti sąlyga, kad nereikėtų atlikti jos nesąžiningumo vertinimo. Šiuo aspektu šis teismas tvirtina, kad nors sąlyga dėl kainos gramatiškai suformuluota aiškiai, galima suabejoti, ar ji suprantama, nes vidutinis vartotojas negali suprasti jos ekonominių pasekmių, net atsižvelgdamas į kitas atitinkamų sutarčių sąlygas, t. y. į sąlygą dėl apmokėjimo tvarkos, kurioje nenumatyta, kad advokatas turi pateikti ataskaitas apie suteiktas paslaugas ar kad už tas paslaugas turi būti periodiškai sumokama.
- 24 Šis teismas primena, kad, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, itin svarbu, kad prieš sudarant sutartį vartotojas būtų informuotas apie jos sąlygas ir jos sudarymo pasekmes, nes būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, kurias iš anksto suformulavo verslininkas (2013 m. kovo 21 d. Sprendimo *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 44 punktas).
- 25 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pripažįsta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutartys yra specifinės ir kad sunku nustatyti teisinėms paslaugoms suteikti reikalingų valandų skaičių, jam kyla klausimas, ar galima pagrįstai reikalauti, kad verslininkas nurodytų orientacinę šių paslaugų kainą, ir ar ši informacija turėtų būti nurodoma tokiose sutartyse. Jam taip pat kyla klausimas, ar informacijos trūkumas esant ikisutartiniais santykiams

gali būti kompensuojamas suteikiant informaciją vykdant šias sutartis ir ar aplinkybė, kad galutinė kaina tampa aiški tik tada, kai advokatas konkrečioje byloje baigia teikti atstovavimo paslaugas, gali būti naudinga atliekant šią analizę.

- 26 Keldamas antrąjį probleminį klausimą šis teismas nurodo, kad Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 6 dalyje užtikrinama didesnė nei Direktyvoje 93/13 garantuojama apsauga, nes to, kad sutarties sąlyga yra neskaidri, pakanka, kad ji būtų pripažinta nesąžininga, ir teismui nebūtina jos nagrinėti atsižvelgiant į šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį. Taigi minėtam teismui neaišku dėl pasekmių, kylančių pagal Sąjungos teisę pripažinus tam tikrą sąlygą nesąžininga.
- 27 Šiuo aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tvirtina, kad jeigu sąlyga dėl kainos būtų pripažinta negaliojančia, tai reikštų, kad teisinių paslaugų teikimo sutartys yra niekinės, ir turėtų būti atkurta padėtis, kurioje būtų buvęs vartotojas, jei nebūtų buvę šių sąlygų. Nagrinėjamu atveju dėl to vartotojas nepagrįstai praturtėtų ir susidarytų advokato, kuris suteikė visas šias paslaugas, atžvilgiu neteisinga situacija. Be to, šiam teismui kyla klausimas, ar sumažinus šių paslaugų kainą nebūtų pakenkta atgrasomajam poveikiui, kurio siekiama Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje.
- 28 Šiomis aplinkybėmis Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. Ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad formuluotė „pagrindinis sutarties dalykas“ apima verslininko (advokato) ir vartotojo sudarytos teisinių paslaugų sutarties atskirai neaptartą sąlygą dėl kainos ir jos apskaičiavimo tvarkos?
 2. Ar sutarties sąlygos aiškumas ir suprantamumas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį turi būti aiškinami taip, kad sutarties sąlygoje dėl kainos (nustatančioje kainą už faktiškai suteiktas paslaugas remiantis valandinio įkainio principu) pakanka nurodyti advokatui mokamo valandinio honoraro dydį?
 3. Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą būtų neigiamas: ar skaidrumo reikalavimas turi būti aiškinamas kaip apimantis advokato pareigą sutartyje nurodyti paslaugų kainas, kurių konkretūs įkainiai gali būti aiškiai apibrėžti ir nurodyti iš anksto, ar taip pat turi būti nustatyta orientacinė paslaugų kaina (suteikiamų teisinių paslaugų preliminarus biudžetas), jei konkrečių veiksmų kiekio (trukmės) ir mokesčio už juos sudarant sutartį neįmanoma numatyti, bei nurodytos galimos rizikos, lemiančios kainos padidėjimą ar sumažėjimą? Ar vertinant sutarties sąlygos dėl kainos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi reikšmės, ar informacija, susijusi su teisinių paslaugų kaina ir jos apskaičiavimo tvarka, vartotojui suteikiama bet kokiomis tinkamomis priemonėmis, ar yra įtvirtinta pačioje teisinių paslaugų sutartyje? Ar informacijos trūkumas esant ikisutartiniais santykiams gali būti kompensuojamas suteikiant informaciją sutarties vykdymo metu? Ar vertinant sutarties sąlygos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi įtakos aplinkybė, kad galutinė kaina už suteiktas paslaugas tampa aiški tik pabaigus teisinių paslaugų teikimą? Ar vertinant sutarties sąlygos dėl kainos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi reikšmės aplinkybė, kad sutartyje nėra nustatytas periodinis advokato ataskaitų teikimas už suteiktas paslaugas ar periodinis sąskaitų pateikimas vartotojui, kuris leistų vartotojui laiku spręsti dėl teisinių paslaugų atsisakymo ar sutarties kainos keitimo?

4. Jeigu nacionalinis teismas nuspręstų, kad sutarties sąlyga, nustatanti kainą už faktiškai suteiktas paslaugas remiantis valandinio įkainio principu, nėra surašyta aiškiai ir suprantamai, kaip reikalaujama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, ar jis turi išnagrinėti, ar ši sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal tos pačios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį (t. y. nagrinėjant sutarties sąlygos galimą nesąžiningumą turi būti nustatoma, ar dėl šios sąlygos atsiranda sutarties šalių teisių ir pareigų „ryškus neatitikimas“ vartotojo nenaudai), ar vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad ši sąlyga apima esminę informaciją pagal sutartį, vien sąlygos dėl kainos neskaidrumo pakanka, kad ši sąlyga būtų pripažinta nesąžininga?
5. Ar tai, kad teisinių paslaugų sutartis, pripažinus sutarties sąlygą dėl kainos nesąžininga, nėra privaloma, kaip nurodyta Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje, reiškia, kad reikia atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga? Ar tokios padėties atkūrimas reikštų tai, kad vartotojas neturi pareigos mokėti už jau suteiktas paslaugas?
6. Jei atlygintinių paslaugų sutarties pobūdis lemia, kad atkurti padėties, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga, yra neįmanoma (paslaugos jau yra suteiktos), ar Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalies tikslui neprieštarautų atlyginimo už advokato suteiktas paslaugas nustatymas? Jei atsakymas į šį klausimą būtų neigiamas, ar reali pusiausvyra, kuria atkuriamą sutarties šalių lygybę, būtų pasiekta: (i) jei advokatui už suteiktas paslaugas būtų atlyginama pagal sutartyje nustatytą valandinį įkainį; (ii) jei advokatui būtų [atlyginama] minimali teisinių paslaugų kaina (pavyzdžiui, ta, kuri nurodyta nacionaliniame teisės akte – rekomendacijose dėl užmokesčio už advokato teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio); (iii) jei advokatui būtų atlyginamas protingas teismo nustatytas paslaugų apmokėjimo dydis, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 29 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, apima advokato ir vartotojo sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties atskirai neaptartą sąlygą, kurioje teikiamų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu.
- 30 Šiuo aspektu reikia priminti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmo, nustatyto įgyvendinant šioje direktyvoje įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis, todėl šią nuostatą reikia aiškinti siaurai. Be to, šioje nuostatoje įtvirtinta „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka visoje Europos Sąjungoje paprastai turi būti aiškinama autonomiškai ir vienodai, atsižvelgiant į šios nuostatos kontekstą ir nagrinėjamo teisės aktu siekiamą tikslą (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuć ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 31 Dėl sutarties sąlygų, kurias apima „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, kategorijos Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiomis sąlygomis reikia laikyti tas, kuriose įtvirtintos esminės prievolės pagal šią sutartį ir kurios,

būdamos tokios, apibrėžia šią sutartį. Tačiau „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinių santykių esmę apibrėžiančias sąlygas (žr., be kita ko, 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 35 ir 36 punktus ir 2022 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Vicente (Procedūra dėl advokato honoraro sumokėjimo)*, C-335/21, EU:C:2022:720, 78 punktą).

- 32 Nagrinėjamu atveju sąlyga dėl kainos susijusi su užmokesčiu už teisinės paslaugas, nustatytu taikant valandinį įkainį. Tokia sąlyga, kurioje nustatyta įgaliotojo pareiga sumokėti advokato honorarus ir nurodytas jų dydis, yra viena iš sąlygų, kuriose apibrėžiama pati sutartinių santykių esmė, nes akivaizdus šių santykių požymis – atlygintinis teisinių paslaugų teikimas. Todėl ją apima „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį. Ją vertinant taip pat galima atsižvelgti į sąvoką „kainos ir atlygio adekvatumas mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą.
- 33 Toks aiškinimas taikomas neatsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo pirmajame prejudiciniame klausime nurodytą aplinkybę, kad minėta sąlyga nebuvo atskirai aptarta. Iš tiesų, kai sutarties sąlyga yra viena iš tų, kurios apibrėžia pačią sutartinių santykių esmę, toks aiškinimas galioja ir tuo atveju, kai ši sąlyga atskirai aptarta, ir tuo atveju, kai ji taip neaptarta.
- 34 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad į jos taikymo sritį patenka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimų

- 35 Antruoju ir trečiuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, nurodant tik taikomą valandinį įkainį ir nepateikiant kitų paaiškinimų ar informacijos, atitinka aiškumo ir suprantamumo reikalavimą, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą. Jei atsakymas būtų neigiamas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, kokia informacija turi būti pateikta vartotojui tokiu atveju, kai neįmanoma numatyti, kiek faktiškai valandų bus dirbama teikiant paslaugas, dėl kurių sudaryta ši sutartis, ir ar tokios informacijos trūkumas esant ikisutartiniams santykiams gali būti kompensuojamas vykdant šią sutartį.
- 36 Visų pirma dėl sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimo, kaip antai numatyto Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje, apimties Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, kad šis reikalavimas, įtvirtintas ir šios direktyvos 5 straipsnyje, negali būti susiaurintas iki šių sąlygų suprantamumo tik formaliuoju ir gramatiniu aspektais, bet, priešingai, minėtoje direktyvoje nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei verslininkas dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, tad ši toje pačioje direktyvoje įtvirtintą sutarčių sąlygų aiškumo ir suprantamumo, taigi ir skaidrumo reikalavimą reikia aiškinti plačiai (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 46 ir 50 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 37 Vadinas, sutarties sąlygos aiškumo ir suprantamumo reikalavimą reikia suprasti kaip reiškiantį ir tai, kad sutartyje turi būti skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat prireikus šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu

- mechanizmu, kad šiam vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonomines pasekmes, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuciu ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 35 punktą ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 67 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 38 Taigi, atsižvelgdamas į visas reikšmingas faktines aplinkybes nacionalinis teismas turi išnagrinėti, ar tokia sąlyga, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, yra „aiški ir suprantama“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13. Konkrečiai kalbant, atsižvelgdamas į sutarties sudarymo aplinkybes šis teismas turi patikrinti, ar vartotojui buvo pateikta visa informacija, galinti turėti įtakos jo išsipareigojimų apimčiai ir padedanti įvertinti jų finansines pasekmes (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 39 Antra, dėl momento, kada ši informacija turi būti pateikta vartotojui, Teisingumo Teismas nusprendė, kad informacijos apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui pateikimas prieš sudarant sutartį yra ypač svarbus. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, kurias iš anksto suformuluoja verslininkas (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 47 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 40 Nagrinėjamu atveju reikia pažymėti, kad, kaip patikslina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, sąlygoje dėl kainos tik nurodyta, kad advokato honoraro dydis yra 100 eurų už kiekvieną teisinių paslaugų teikimo valandą. Kadangi advokatas jokios kitos informacijos nepateikia, toks kainos nustatymo mechanizmas neleidžia vidutiniam pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui įvertinti dėl šios sąlygos atsirandančių finansinių pasekmių, t. y. sužinoti bendros už šias paslaugas mokėtinos sumos.
- 41 Žinoma, atsižvelgiant į paslaugų, dėl kurių sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis, pobūdį, dažnai yra sunku ar net neįmanoma, dar tik sudarant sutartį, numatyti, kiek tiksliai valandų reikės dirbti teikiant tokias paslaugas ir atitinkamai bendrą galutinę šių paslaugų kainą.
- 42 Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tai, ar verslininkas laikosi Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir 5 straipsnyje numatyto skaidrumo reikalavimo, turi būti vertinama atsižvelgiant į informaciją, kurią šis verslininkas turi sutarties su vartotoju sudarymo dieną (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 49 punktą).
- 43 Vis dėlto, nors negalima reikalauti, kad verslininkas informuotų vartotoją apie galutines jo priimto išsipareigojimo finansines pasekmes (jos priklauso nuo būsimų, nenumatomų ir nuo verslininko valios nepriklausančių įvykių), informacija, kurią jis privalo pateikti prieš sudarant sutartį, turi padėti vartotojui priimti atsargų sprendimą ir suprasti, kad, pirma, tokie įvykiai galimi ir, antra, jie gali turėti įtakos atitinkamo teisinių paslaugų teikimo trukmei.
- 44 Ši informacija, kuri gali skirtis atsižvelgiant į, pirma, teisinių paslaugų sutartyje numatytų paslaugų dalyką ir pobūdį ir, antra, taikytinas profesines ir profesinės etikos taisykles, turi apimti duomenis, padedančius vartotojui apytikriai įvertinti bendrą šių paslaugų kainą. Tai gali būti numatomų dirbti valandų siekiant suteikti tam tikrą paslaugą skaičiaus ar minimalaus jų skaičiaus prognozė arba išsipareigojimas pagrįstais intervalais atsiųsti sąskaitas ar periodines ataskaitas, kuriose būtų nurodytas dirbtų valandų skaičius. Kaip priminta šio sprendimo 38 punkte, atsižvelgdamas į visą

svarbią informaciją, susijusią su šios sutarties sudarymu, nacionalinis teismas turi įvertinti, ar iki sutarties sudarymo verslininko pateikta informacija padėjo vartotojui priimti atsargų sprendimą ir suprasti šios sutarties sudarymo finansines pasekmes.

45 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad aiškumo ir suprantamumo reikalavimo, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, neatitinka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes.

Dėl ketvirtąjo klausimo

46 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, taigi priskirtina prie pagrindinių šios sutarties dalyką sudarančių sąlygų, turi būti pripažinta nesąžininga vien dėl to, kad neatitinka šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatyto skaidrumo reikalavimo.

47 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas dėl Direktyvos 93/13 5 straipsnio nusprendė, jog sutarties sąlygos skaidrumas yra vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant šios sąlygos nesąžiningumą; šį vertinimą turi atlikti nacionalinis teismas pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį. Jį atlikdamas tas teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, turi įvertinti, pirma, galimybę, kad nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo, ir, antra, ar yra ryškus teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 49 punktą).

48 Kaip matyti iš šio sprendimo 36 punkte nurodytos jurisprudencijos, Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir šios direktyvos 5 straipsnyje įtvirtinto sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimo turinys yra vienodas (šiuo klausimu taip pat žr. 2014 m. sausio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 69 punktą). Todėl sutarties sąlygos skaidrumo trūkumo pasekmės neturi būti vertinamos skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar ji susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, ar su kitu jos aspektu.

49 Nors iš šio sprendimo 47 punkte primintos jurisprudencijos matyti, kad su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningumo patikrinimas iš esmės pagrįstas bendru vertinimu, kurį atliekant atsižvelgiama ne tik į galimą šios sąlygos skaidrumo trūkumą, reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 93/13 8 straipsnį valstybėms narėms leidžiama užtikrinti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį.

50 Nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir Lietuvos vyriausybės pateiktų pastabų, Lietuvos Respublika nusprendė užtikrinti aukštesnį apsaugos lygį, nes Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad skaidrumo reikalavimui prieštaraujančios sąlygos laikomos nesąžiningomis.

- 51 Kadangi valstybės narės turi diskreciją savo nacionalinėje teisėje numatyti tokį apsaugos lygį, pagal Direktyvą 93/13, nors joje nereikalaujama, kad su vartotoju sudarytos sutarties neskaidri sąlyga automatiškai būtų pripažinta nesąžininga, nedraudžiama, kad tokia pasekmė kiltų pagal nacionalinę teisę.
- 52 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga vien dėl tos aplinkybės, kad ji neatitinka šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatyto skaidrumo reikalavimo, nebent vadovaudamasi šios direktyvos 8 straipsniu valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, aiškiai numato kvalifikavimą kaip „nesąžiningos sąlygos“ vien dėl šios aplinkybės.

Dėl penktojo ir šeštojo klausimų

- 53 Penktuoju ir šeštuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad, kai advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą pripažintą sąlygą, kurioje paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, ir kai šios paslaugos jau suteiktos, pagal jas draudžiama nacionaliniam teismui nuspręsti atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokie užmokesčio už šias paslaugas, arba šią sąlygą pakeisti maksimalų užmokesčio už advokato suteiktą pagalbą dydį nustatančia nacionalinės teisės nuostata arba paties nustatytu ir, kaip jis mano, protingu užmokesčiu už šias paslaugas.
- 54 Siekiant atsakyti į šiuos klausimus reikia priminti, kad, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, tam tikros sutarties sąlygos pripažinimas nesąžininga turi leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos (šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 55 Pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas privalo netaikyti nesąžiningų sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent vartotojas tam prieštarauja. Vis dėlto sutartis iš esmės turi išlikti be jokių kitų pakeitimų, išskyrus tuos, kurių atsiranda dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, jeigu pagal vidaus teisės normas toliau vykdyti sutartį yra teisiškai įmanoma (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 56 Kai verslininko su vartotoju sudaryta sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą sąlygą, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama, kad, taikydamas sutarčių teisės principus, nacionalinis teismas panaikintų nesąžiningą sąlygą ir ją pakeistų dispozityviaja nacionalinės teisės nuostata tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia yra priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui gali atsirasti ypač nepalankių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 32 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 57 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl pasekmių, kurių kiltų sąlygą dėl kainos pripažinus nesąžininga. Tas teismas mano, kad, pirma, pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutartys negali išlikti be šios sąlygos ir, antra, negalima atkurti padėties, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę minėtos sąlygos, nes šiose sutartyse numatytos teisinės paslaugos jam buvo suteiktos.
- 58 Šiuo aspektu reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 54–56 punktuose nurodytos jurisprudencijos, sąlygą dėl kainos pripažinus nesąžininga, nacionalinis teismas privalo jos nebetaikyti, nebent tam prieštarautų vartotojas. Padėties, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, atkūrimas iš esmės reiškia, įskaitant atvejus, kai paslaugos buvo suteiktos, kad jis atleidžiamas nuo pareigos sumokėti remiantis šia sąlyga nustatyta užmokestį.
- 59 Taigi tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad, taikant atitinkamas vidaus teisės nuostatas, sutartys negali išlikti panaikinus sąlygą dėl kainos, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama tų sutarčių pripažinti negaliojančiomis, net jeigu dėl to verslininkas negautų jokio atlygio už savo paslaugas.
- 60 Tik tuo atveju, jei dėl visų sutarčių pripažinimo negaliojančiomis vartotojui kiltų ypač nepalankių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išimtinę galimybę negaliojančia pripažintą nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityviaja arba bendru atitinkamos sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata.
- 61 Dėl pasekmių, kurių vartotojui galėtų kilti pagrindinėje byloje nagrinėjamas sutartis pripažinus negaliojančiomis, reikia pažymėti, kad dėl paskolos sutarties Teisingumo Teismas nusprendė, jog, pripažinus ją visą negaliojančia, likusi negražinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tai galėtų lemti ypač nepalankias pasekmes vartotojui (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 63 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Vis dėlto ypač nepalankus sutarties pripažinimo negaliojančia pobūdis negali būti siejamas vien su piniginio pobūdžio pasekmėmis.
- 62 Iš tiesų, kaip nurodė generalinis advokatas išvados 74 ir 76 punktuose, negalima atmesti galimybės, kad, pripažinus teisinių paslaugų, kurios jau suteiktos, sutartį negaliojančia, vartotojas atsidurtų teisiškai nesaugioje padėtyje, ypač tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę verslininkas galėtų reikalauti užmokesčio už šias paslaugas remdamasis kitu pagrindu nei pagrindas, susijęs su negaliojančia pripažinta sutartimi. Be to, taip pat nelygu taikytina nacionalinė teisė, sutarties negaliojimas galėtų daryti poveikį pagal ją atliktų veiksmų galiojimui ir veiksmingumui.
- 63 Vadinasi, jeigu, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad, pripažinus visas nagrinėjamas sutartis negaliojančiomis, vartotojas patirtų ypač nepalankių pasekmių, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama, kad šis teismas sąlygą dėl kainos pakeistų dispozityviaja arba bendru šių sutarčių šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Vis dėlto svarbu, kad tokia nuostata būtų konkrečiai skirta verslininko su vartotoju sudarytomis sutartims ir turinio aspektu nebūtų tokio bendro pobūdžio, kad ją taikydamas nacionalinis teismas iš esmės pats galėtų nustatyti už suteiktas paslaugas mokėtiną užmokestį (šiuo klausimu žr. 2022 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *D.B.P. ir kt. (Užsienio valiuta išreikšta ir hipoteka užtikrinta paskola)*, C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 76 ir 77 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

- 64 Jei nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodytame 2004 m. balandžio 2 d. įsakyme yra tokia nuostata, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šiuo įsakymu teismas galėtų vadovautis ir pakeisdamas sąlygą dėl kainos pats nustatyti užmokestį.
- 65 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali papildyti pagrindinėje byloje nagrinėjamų sutarčių ir pats nustatyti, kaip jis mano, protingo užmokesčio už suteiktas paslaugas dydžio.
- 66 Iš tiesų, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, jeigu nacionalinis teismas tam tikrą verslininko su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą pripažįsta negaliojančia, jis negali papildyti šios sutarties, pakeisdamas šios sąlygos turinį (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 67 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas nusprendė, kad jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokios sutarties nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų ilgainiui kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto tikslo. Ši galimybė prisidėtų prie to, kad būtų panaikinamas atgrasomasis poveikis, kurį verslininkams sukelia visiškas nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie ir toliau būtų suinteresuoti naudoti tokias sąlygas, žinodami, kad net jeigu jos bus pripažintos negaliojančiomis, nacionalinis teismas galės papildyti sutartį, kiek būtina, kad taip apsaugotų šių verslininkų interesus (2021 m. lapkričio 18 d. *A. S.A.*, C-212/20, EU:C:2021:934, 69 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 68 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į penktąjį ir šeštąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad, kai advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą pripažintą sąlygą, kurioje paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, ir kai šios paslaugos jau suteiktos, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas atkurtų padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už savo paslaugas. Tuo atveju, jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal šias nuostatas nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šias nuostatas draudžiama, kad nacionalinis teismas pakeisdamas negaliojančia pripažintą nesąžiningą sąlygą pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 69 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, iš dalies pakeistos 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES, 4 straipsnio 2 dalis

turi būti aiškinama taip:

į jos taikymo sritį patenka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu.

2. Direktyvos 93/13, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 4 straipsnio 2 dalis

turi būti aiškinama taip:

aiškumo ir suprantamumo reikalavimo, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, neatitinka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes.

3. Direktyvos 93/13, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 3 straipsnio 1 dalis

turi būti aiškinama taip:

advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga vien dėl tos aplinkybės, kad ji neatitinka šios iš dalies pakeistos direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatyto skaidrumo reikalavimo, nebent vadovaudamasi šios iš dalies pakeistos direktyvos 8 straipsniu valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, aiškiai numatė kvalifikavimą kaip nesąžiningos sąlygos vien dėl šios aplinkybės.

4. Direktyvos 93/13, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis

turi būti aiškinamos taip:

kai advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžininga pripažintą sąlygą, kurioje paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, ir kai šios paslaugos jau suteiktos, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas atkurtų padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už savo paslaugas. Tuo atveju, jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal šias nuostatas nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šias nuostatas

draudžiama, kad nacionalinis teismas pakeisdamas negaliojančia pripažintą nesąžiningą sąlygą pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį.

Lycourgos

Rossi

Bonichot

Rodin

Spineanu-Matei

Paskelbta 2023 m. sausio 12 d. viešame posėdyje Liuksemburge.

Kancleris

A. Calot Escobar

Kolegijos pirmininkas

C. Lycourgos